

Pioniersfase op Kruinings erf na kaalkap door TenneT

Bij kaal gemaakte grond is het met spanning afwachten wat er allemaal gaat groeien.

Dit verhaal gaat over een kleine kapvlakte die nodig was voor de veiligheid onder de nieuwe hoogspanningsleiding Borssele-Rilland over ons erf. De kap van het houtig gewas - hoewel zorgvuldig uitgevoerd- is als een flinke verstoring ervaren, maar als florist kan je vervolgens toch enig geluk vinden in de bloemenrijkdom die zich vervolgens ontwikkelt.

Kaalgeslagen

De inventarisatie betreft een strook van 40 bij 10 meter die voorheen bestond uit een rij van zes hoog opgaande hazelaars. In het verlengde daarvan was op de oeverzone van een poel een rij hoge zwarte els met wat lage es en vlier. Langs de oeverzone ligt een groen paadje met aan de andere kant een smalle strook struweel van gewone vlier en *Prunus* sp. - opslag van pruim.

Het hoog opgaande hout is op ongeveer knie/beenhoogte afgezaagd, waarbij overwinterende ruigte of totaal kale grond achterbleef. Op de oever bleven wat struiken behouden. Het zonlicht kreeg de volle toegang tot alles wat wilde kiemen of (weer) uitgroeien.

Afbeelding 1/2 geeft de situatie voor en na de kap weer op respectievelijk 21 januari en 3 maart 2024. De voorste masten staan aan de oostzijde op de aangrenzende akker langs de Trenteweg. Centraal links verdwenen de elzen en centraal rechts de hazelaars. Overblijvend zijn de fruitbomen op het grasland en knotwilgen op NW-grens van de kavel.

Afb. 1/2: Doorsnijding houtige begroeiing voor en na kap.

Flora

Het volgen van de flora vond hoofdzakelijk plaats tussen 27 juni en 7 juli 2024. Daarbij werd op en langs het groene pad en op de strook met hazelaars gekeken. Er is ook in het aangrenzende deel van de poel gezocht. De poel valt 's zomers geheel droog.

De flora van de 'kapvlakte' bestaat uit 84 soorten. De planten zijn naar hun hoofdgroeiplaats in de betreffende huiskavel ingedeeld met een typologie die eerder werd gebruikt bij de inventarisatie van de hele huiskavel in 2023 (Raad, 2025). De planten zijn gelabeld met: poel, tuin, hooiland en bos. De resultaten van beide inventarisaties zijn in tabel 1 samengevat.

Tabel 1: De flora gekarakteriseerd naar hoofdgroeiplaats (aantal en verdeling)

Hoofdgroeiplaats	Huiskavel 2023 - 0,89 ha		Kapvlakte 2024 - 0,04 ha	
Poel	0	0%	3	4%
Tuin	93	48%	36	43%
Hooiland	56	29%	24	28%
Bos	44	23%	21	25%
totaal	193		84	

Toelichting

Het is logisch dat de kapvlakte minder soorten bevat dan de hele huiskavel, maar het aantal is opvallend hoog gelet op het verschil in oppervlakte. De verdeling in plantengroepen (eigen typologie) van de kapvlatkeplanten komt sterk overeen met die in de huiskavel.

We zien in de kapvlakte enkele soorten die kenmerkend zijn voor de poel. Verrassend! De poel had ooit 9 kenmerkende soorten, maar die verdwenen al snel door de toenemende schaduw van omringende bomen - het werd een donkere bospoel. De herkomst van de planten zal deels uit de zaadbank zijn, hoewel recente natuurlijke en menselijke aanvoer niet zijn uit te sluiten.

Er is een fors aandeel tuinplanten, meestal inheemse soorten die als onkruid en stoeplanten op het erf met siertuin en moestuin staan. De kapvlakte grenst niet direct aan de tuin, maar zaadbank, natuur en mens zijn als bronnen te noemen.

Hooilandsoorten zijn goed vertegenwoordigd. Die lijken uit het aangrenzende hooiland te komen. De te verwachten bronnen zijn de zaadbank van de kapvlakte en recente natuurlijke en menselijke aanvoer. Bij het afvoeren van het gekapte hout over het grasland met een kraan zijn welzeker zaden verspreid.

De cijfers laten een relatief laag aandeel bossoorten zien. Voor een plek waar deze groep voorheen heerste is dat verwarrend. Het aandeel bossoorten loopt echter in de pas met het aandeel in de hele kavel en het duidt dus niet meteen op een achteruitgang op die plek. Na de kap waren er soorten levend achtergebleven en vanuit de zaadbank konden de soorten zich aanvullend vestigen. Wellicht is er daarnaast nog sprake van aanvoer, wel/niet natuurlijk.

Kapvlaktesoorten?

Het fenomeen kapvlaktesoorten is uit de bosbouw bekend en ook als plantengemeenschap beschreven. De Klasse der kapvlagtegemeenschappen is onder andere in de reeks *Vegetatie van Nederland* behandeld voor kaalslagen van niet te kleine omvang binnen bosgebieden (Stortelder, c.s., 1999). Daarnaast valt nog toe te voegen dat de gemeenschap is te vinden op zure, zandige tot lemige gronden met als zwaartepunt in de verspreiding: de pleistocene zandstreken. Denk aan velden met wilgenroosje (*Chamerion*). Met die korte aanwijzingen is duidelijk dat deze kapvlagtegemeenschappen hier niet van toepassing zijn.

Voor de vegetatie van kapvlakten op jonge voedselrijke bodem verwijst de geraadpleegde bron naar de Klasse der nitrofiele zomen. Dat blijkt te passen met het rijke voorkomen van brandnetel en fluitenkruid, die in de eigen systematiek als bosplanten zijn aangegeven. Dit overziende lijkt er geen reden specifieke kapvlaktesoorten aan te wijzen, het gaat om zoomplanten. De soorten in de kaalgeslagen strook waren al aanwezig, kwamen uit de zaadbank of zijn recent aangevoerd.

Oecologische groepen

Met een oude Standaardlijst (Van der Meijden, c.s., 1983) is tot slot nog eens gekeken naar het ecologische karakter van de soorten, dit ter controle van de eigen typologie en voor aanvullende inzichten. Tabel 2 geeft het overzicht van de verdeling van soorten in ecologische groepen. De betrokken subgroepen zijn afgekort opgesomd om de soms flinke variatie aan te geven en zijn een enkele maal verklaard in de toelichting.

Tabel 2: Soorten kapvlagte ingedeeld naar oecologische groepen

Oecologische hoofdgroep	Aantal soorten	Betrokken subgroepen
1. Akkers, droge ruigten	29	1 a, d, e, f en g
2. Storing, natte pionier	5	2 a, b en c
4. Water, oever	5	4 a, c en d
5. Bemest grasland	12	5a
6. Droog grasland	3	6b
8. Bosrand, struweel	20	8a, b, c en d
9. Bos	8	9a, b, c en e
Niet opgenomen	2	
totaal	84	

De planten van akkers en droge ruigten zijn haast alle als tuinsoort gelabeld. Veelal zijn het soorten die talrijk in de moestuin opduiken.

De vijf soorten uit de groep storings- en natte pionierplanten zijn divers gelabeld. Hier zitten blaartrekkende boterbloem en greppelrus bij - beide ooit genoteerd voor de poel. Het label poel komt ook terug bij water- en oeverplanten met klein kroos. Twee andere soorten uit deze oecologische hoofdgroep zijn met 'bos' gelabeld. Het gaat om gele lis en bitterzoet, beide vitaal overlevend in de schaduwrijke, droogvallende poel.

De groep planten van bemeste graslanden is redelijk vertegenwoordigd met 12 soorten en ze zijn op een na met 'hooiland' gelabeld. Madeliefje komt prominenter in de tuin met frequent gemaaid gras voor. Alle zijn uit de vochtige subgroep (5a); soorten van nat grasland (5b) ontbreken.

Drie soorten vertegenwoordigen het aspect droog grasland, alle als 'hooiland' gelabeld. Met de oecologische groep planten van bosranden en struwelen komen we bij de oorspronkelijke flora van de kapvlakte. Met 20 soorten is dit de een na grootste groep. Het zijn voornamelijk soorten van voedselrijke zomen (8b) en soorten van struwelen (8d). Eén soort is een plant van kapvlakten (8a): kantige basterdwederik, wat de informatie in het vorige tekstblok 'Kapvlaktesoorten?' onverwacht aanvult.

De laatste oecologische groep bosplanten is met acht soorten matig vertegenwoordigd. Het zal niet verbazen dat deze planten alle met 'bos' gelabeld zijn. De soort hangende zegge is ooit geïntroduceerd in de tuin en wist zich op diverse plekken bescheiden te vestigen, bij/onder opgaand houtig gewas op de grens van de siertuin en poel. De soorten tarwe en rode weegbree zijn niet opgenomen in de Standaardlijst.

Verrassende waarnemingen

In de kapvlakte doken soorten op die mij op diverse wijze verrasten. Hier dus wat aanvulling over de soorten.

Heel gewone planten als perzikkruid en kantige basterdwederik waren plaatselijk hoog opgaand in groter aantal te zien. Het is gissen hoe zoveel zaad aanwezig was/kwam voor dit optreden. Heel anders was dat met soorten als graslathyrus, bleekgele droogbloem, heelblaadjes en middelste teunisbloem die er met een of twee planten bijna 'per ongeluk' leken te staan. De droogbloem is voor het eerst waargenomen en kennen we van het nabijgelegen spoor. Bolletjesraket - idem voor het eerst - was ook zo een verrassing. Vanuit de tuin waren kardinaalsmuts en wilde lijsterbes gevestigd. De eerste heb ik hier niet eerder opgemerkt, hoewel het een al wat oudere plant was.

De strook aan de zuidoostzijde van de gekapte hazelaars ontwikkelde zich duidelijk anders dan die aan de noordwestzijde. Bij de eerste locatie kwam een dichte grasmat tot ontwikkeling, terwijl aan de andere zijde breedbladige kruiden een prominent aandeel hadden. Het achtergebleven lint zoomvegetatie met vooral grote brandnetel aan de zuidoostzijde breidde zich verrassend genoeg niet uit op de vrijgekomen kale grond. Hoge soorten als ruw beemdgras, veldbeemdgras, kropaar en (later?) ook glanshaver bepaalden hier het beeld. De bodem van deze strook was aangedrukt bij de afvoer van het hout door een kraan met brede rupsbanden. Breedbladige kruiden kwamen nauwelijks op gang, een situatie die zich niet zomaar laat verklaren. Was het door het gedumpte maaisel van het hooiland dat ook in de rijstrook lag en de graszaden leverde? De plantenlijst van de kapvlakte kent voornamelijk algemene tot zeer algemene soorten. Wat zeldzamer zijn de soorten: rechte ganzerik, dubbelkelk, heggerank, vierzadige wikke, bleekgele droogbloem en graslathyrus.

Tot slot

Het aspect kapvlakte is hier behandeld aan de hand van de eerste vegetatieontwikkeling na de kap van een rij bomen en hoge struiken op voedselrijke zavelgrond. De rij stond op de grens van een huiskavel met aangrenzend een akker. Een tweedeling bestond uit een rij 45-jarige elzen - natuurlijke opslag langs een poel - en in het verlengde daarvan een rij 35-jarige hazelaars langs bloemrijk grasland. Aan die tweedeling is in dit verslag niet al te veel aandacht besteed omdat het pieteputerig uitwerken van verschillen bij deze te kleine elementen vol randinvloed weinig zinvol is.

De vegetatieontwikkeling na de kap is met literatuuronderzoek gekoppeld aan die van een voedselrijke zoomvegetatie, wat in het eerste jaar nog niet is uitgekristalliseerd. Het karakter/herkomst van de soorten vertoonde een grote verscheidenheid. Meteen waren ook uit andere terreintypen vele soorten vertegenwoordigd. Heel fascinerend om dat te beleven, en een goede reden om dit vast te leggen.

Bronnen:

Raad, H., 2025*. Flora van een Kruinings erf na 25 jaar. Het Blad - Orgaan van de Zeeuwse floristen en FLORON-district 17 (Zeeland), Nummer 92: 6-10.

*) Correctie titel: 35 jaar in plaats van 25 jaar.

Stortelder, A.F.H., J.H.J. Schaminée & P.W.F.M. Hommel, 1999. De vegetatie van Nederland. Deel 5. Plantengemeenschappen van ruigten, struwelen en bossen. Opulus Press, Uppsala - Leiden

Van der Meijden, R., E.J.M. Arnolds, F. Adema, E.J. Weeda & C.L. Plate, 1983. Standaardlijst van de Nederlandse flora 1983. Rijksherbarium, Leiden.

Harry Raad, juni 2026